

ข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานและข้อจำกัดของการเข้าสู่ฟาร์มมาตรฐานของ เกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงสุกร ในจังหวัดเชียงราย

ธีรชชาวัลย์ โทบันลือภพ^{1*}, เกียรติชัย อุ่นกา², เทิดศักดิ์ ญาโน³

¹สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

²สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพะเยา ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

³คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานของเกษตรกรและข้อจำกัดด้านการจัดการฟาร์มของฟาร์มสุกรรายย่อย ในจังหวัดเชียงรายที่มีผลต่อการเข้าสู่ระบบฟาร์มสุกรมาตรฐานของกรมปศุสัตว์ โดยทำการเก็บข้อมูลจากเกษตรกร 446 ราย ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม พ.ศ. 2554 ด้วยแบบสอบถามที่มีคำถามตามหลักเกณฑ์ในการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของฟาร์ม การจัดการองค์ประกอบฟาร์ม การจัดการโรงเรือน การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค รวมทั้งการเก็บข้อมูลการจัดการด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่ระบุในหลักเกณฑ์การตรวจประเมินฟาร์มมาตรฐานด้วย นอกจากนี้ได้มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ด้านข้อจำกัดในการปรับปรุงฟาร์มและการปฏิบัติงานเพื่อเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์ม ด้วยการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ข้อบกพร่องที่พบได้ในฟาร์มสุกรรายย่อยตามหลักเกณฑ์ในการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร ในด้านการจัดการด้านองค์ประกอบฟาร์ม ได้แก่ ไม่มีพื้นที่ทำลายซากสัตว์เป็นสัดส่วน (85.54%) ไม่มีรั้วรอบบริเวณพื้นที่เลี้ยงสัตว์ (79.50%) ไม่มีโรงเก็บอาหารหรือพื้นที่เก็บอาหารที่เป็นสัดส่วน (41.48%) และ คนงานพักอาศัยอยู่ในโรงเรือนเลี้ยงสุกร (13.60%) ด้านการจัดการภายในโรงเรือน ได้แก่ ไม่มีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อโรคสำหรับจุ่มเท้า (87.12%) ไม่แยกส่วนการผลิตออกจากกัน (48.21%) และไม่ทำความสะอาดโรงเรือนไม่พักโรงเรือน (31.84%) การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค ได้แก่ ไม่มีการทำบันทึกบุคคลเข้า-ออกฟาร์ม (94.82%) ไม่มีการทำลายเชื้อโรคจากยานพาหนะก่อนเข้า-ออกฟาร์ม (70.40%) ไม่มีการดูแลรักษาสัตว์ป่วย (56.73%) ไม่มีการแยกกักสัตว์ป่วย (37.10%) และไม่มีการทำวัคซีนสุกรที่เลี้ยง (22.20%) ส่วนการจัดการอื่น ๆ นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ฯ ได้แก่ ไม่มีสถานที่สำหรับจำหน่ายสุกร (90.47%) ไม่มีรั้วกั้นแยกระหว่างบ้านพักกับโรงเรือน (89.44%) ไม่มีสถานที่กักสัตว์ก่อนนำเข้าฟาร์ม (74.36%) มีการใช้ฟอัมพันธุ์ผสม (68.91%) และ เลี้ยงสุกรขุนที่อายุแตกต่างกัน (65.31%) จากการสนทนากลุ่มพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักมาตรฐานฟาร์มเป็นสิ่งที่ดี และควรปฏิบัติ แต่เกษตรกรไม่สามารถปฏิบัติได้เนื่องจากปัญหาแหล่งเงินทุน ขาดองค์ความรู้ และขาดการประสานงานที่ต่อเนื่องกับเจ้าหน้าที่ เชียงใหม่สัตวแพทยสาร 2557;12(1):5-17

คำสำคัญ: ฟาร์มสุกร เกษตรกรรายย่อย มาตรฐานฟาร์ม เชียงราย

บทนำ

การเลี้ยงสุกรและการผลิตสุกร เป็นสาขาหนึ่งของการปศุสัตว์ในจังหวัดเชียงรายที่มีเกษตรกรเป็นจำนวนมากยึดเป็นอาชีพ โดยจะเห็นได้จากข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรที่มีจำนวนมากถึง 13,931 ราย ในปี พ.ศ. 2554 คิดเป็นร้อยละ 13.35 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทั้งหมดในจังหวัดเชียงราย (กรมปศุสัตว์, 2556) สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาฟาร์มเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร ตามนโยบายกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์, 2542) เพื่อให้เกษตรกรพัฒนาศักยภาพการผลิตให้มีคุณภาพ อีกทั้งหลักการปฏิบัติตามมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกรยังมีมาตรการป้องกันโรคที่มีประสิทธิภาพสามารถลดการระบาดของโรคร้ายแรงเข้ามาสู่ฟาร์มและพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายได้ ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายมีฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร เพียง 77 ฟาร์ม (กรมปศุสัตว์, 2556) นอกเหนือจากนี้เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย และยังไม่เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร โดยรวมประมาณ 10,000 ฟาร์ม ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สุกรในจังหวัดเชียงราย จึงควรเริ่มต้นตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงสุกรในเกษตรกรรายย่อย ซึ่งถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ของผู้เลี้ยงสุกรได้พัฒนาเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร

การเลี้ยงสุกรของเกษตรกรรายย่อย โดยทั่วไปเป็นการเลี้ยงตามวิถีชาวบ้าน ขาดการสุขาภิบาลที่ดี และขาดระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity) จึงทำให้ฟาร์มรายย่อยมีโอกาสประสบภัยโรคระบาดได้ง่าย เช่น การระบาดของโรค PRRS (Porcine Reproductive and Respiratory Syndromes) ที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการระบาดในจีน และเวียดนาม (Tian et al., 2007) จนในที่สุดพบการรายงานการป่วยตายผิดปกติจากโรค PRRS ในจังหวัดหนองคาย ในเดือนกรกฎาคม 2553 (กรมปศุสัตว์, 2553) และจังหวัดมหาสารคาม ในเดือน ตุลาคม 2553 (ศุภธิดา และ

คณะ, 2554) การเกิดโรคที่ได้กล่าวมาข้างต้น เกิดขึ้นในฟาร์มของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่ปฏิบัติตามหลักความปลอดภัยทางชีวภาพ เช่น การขาดมาตรการควบคุมป้องกันโรคจากบุคคลภายนอก การกำจัดซากที่ไม่เหมาะสม (FAO, 2011) ส่วนการเกิดโรคในประเทศไทยพบว่ามีมาจากการใช้น้ำเชื้อและการใช้พ่อพันธุ์ร่วมกับฟาร์มอื่น การไม่มีสถานที่กักสัตว์ก่อนเข้าฟาร์มและการไม่เข้มงวดบุคคลเข้าออกฟาร์ม (ศุภธิดา และคณะ, 2554) นอกจากโรค PRRS ยังมีโรคระบาดสำคัญอื่นๆ ที่อาจแพร่ระบาดเข้ามาในพื้นที่ได้หากเกษตรกรยังไม่พัฒนาการเลี้ยงสุกรให้มีระบบป้องกันโรคที่มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร เป็นต้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อบกพร่องการปฏิบัติงานในฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ตามหลักเกณฑ์การตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร (กรมปศุสัตว์, 2551) เพื่อให้ทราบสถานะภาพด้านการจัดการฟาร์ม รวมถึงความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านมาตรฐานฟาร์ม ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ที่มีต่อการเลี้ยงสุกรในจังหวัดเชียงราย โดยนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรในพื้นที่ ให้ปรับเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร และผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ และลดความสูญเสียจากการเกิดโรคระบาดในอนาคต

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากร

ประชากรที่เข้าร่วมการศึกษาในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ที่ร่วมตอบแบบสอบถาม จำนวน 446 ราย ส่วนใหญ่ร้อยละ 92.16 เป็นฟาร์มขนาดเล็กดังแสดงในตารางที่ 1 โดยทำการศึกษาในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. 2554

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร และขนาดของฟาร์ม (สมาคมสัตวแพทย์ควบคุมฟาร์มสุกรไทย, 2556)

ขนาดฟาร์มสุกร	จำนวน (n=446)	ร้อยละ
ฟาร์มขนาดเล็ก (จำนวน50-500 ตัว)	411	92.16
ฟาร์มขนาดกลาง (จำนวน500-5,000 ตัว)	34	7.62
ฟาร์มขนาดใหญ่ (จำนวน5,000ตัวขึ้นไป)	1	0.22

2. ประชากรที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 2 กลุ่ม

- เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดเชียงราย รวม 10 ราย
- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดเชียงราย รวม 8 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ได้แก่

1. แบบสอบถามที่มีเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ในการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกรของกรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย ข้อมูลฟาร์ม และเจ้าของฟาร์ม การจัดการด้านองค์ประกอบฟาร์ม การจัดการภายในโรงเรือน การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค และการจัดการอื่น ๆ ที่น่าสนใจนอกเหนือจากที่ระบุในหลักเกณฑ์ฯ

2. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยทำการอภิปรายร่วมกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ รายละเอียดดังนี้

- ดำเนินการสนทนากลุ่มเกษตรกร โดยจัดการสนทนากลุ่มเกษตรกร รวม 10 ราย จำนวน 1 ครั้ง เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเห็นในการจัดทำมาตรฐานฟาร์ม ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ
- ดำเนินการสนทนากลุ่มเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ โดยจัดการสนทนากลุ่มเจ้าหน้าที่ รวม 8 ราย จำนวน 1 ครั้ง เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเห็นในการปฏิบัติงานด้านมาตรฐานฟาร์ม ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา การแสดงผลการวิเคราะห์โดยตารางแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

2. ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจะถูกนำเสนอเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้เทคนิค Causal analysis และ Content analysis ในการวิเคราะห์

ผลและวิจารณ์

1. ด้านองค์ประกอบฟาร์ม

จากการสอบถามเกษตรกรที่เข้าร่วมศึกษาจำนวนทั้งหมด 446 ราย ในด้านองค์ประกอบฟาร์มที่ไม่มีหรือไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่กักจัดซากที่เป็นสัดส่วน ไม่มีรั้วล้อมรอบพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และไม่มี โรงเก็บอาหารหรือพื้นที่เก็บอาหารที่เป็นสัดส่วน ร้อยละ 85.54 (355/415), 79.50 (353/444) และ 41.47 (180/434) ตามลำดับ และยังมิเกษตรกรบางรายที่พักอาศัยอยู่ภายในโรงเรือนเลี้ยงสุกร ร้อยละ 13.60 (45/331) (ตารางที่ 2)

จากการสนทนากลุ่มของเกษตรกรผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม พบว่าเหตุผลที่เกษตรกรรายย่อยไม่ปฏิบัติตามองค์ประกอบฟาร์มที่แนะนำได้อาจเป็นเพราะเกษตรกรไม่ได้ประกอบอาชีพเลี้ยงสุกรเป็นอาชีพหลัก หรือเริ่มเลี้ยงสุกรเมื่อราคาในท้องตลาดสูง และเลี้ยงสุกรในปริมาณน้อย ไม่คุ้มค่ากับการลงทุนในการปรับสภาพฟาร์มให้ครบ

องค์ประกอบ องค์ประกอบของฟาร์มบางรายการ เช่น สถานที่เก็บอาหาร และ สถานที่กำจัดซากสัตว์ เกษตรกรผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องจัดให้มี เนื่องจากอาจทำให้ไม่สะดวกในการดำเนินงานภายในฟาร์ม หรือบางรายการไม่สามารถจัดสร้างได้ เช่น รั้วล้อมรอบฟาร์มที่มีอาณาบริเวณกว้างขวาง

การจัดให้มีองค์ประกอบฟาร์มตามหลักเกณฑ์ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม ในแต่ละรายการมีประเด็นความสำคัญร่วมกันได้แก่ การลดการแพร่กระจายของเชื้อจากภายนอกสู่ภายในฟาร์ม จากคนสู่สัตว์และจากสัตว์สู่คน ตลอดจนลดการแพร่กระจายของเชื้อจากซากสัตว์สู่สิ่งแวดล้อม (Canadian swine health board, 2010) ซึ่งผลการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าทั้งเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม และเกษตรกรที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มต่างมองข้ามความสำคัญในการจัดองค์ประกอบฟาร์มให้ครบถ้วน ประกอบกับอุปสรรคในด้านสถานที่

ต้นทุน และความสะดวกในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ฟาร์มสุกรในจังหวัดเชียงใหม่รายส่วนใหญ่ขาดการปฏิบัติในด้านองค์ประกอบฟาร์มที่สำคัญไป จากการสนทนากลุ่มเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นความเข้าใจผิดและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเกษตรกร หากยังมองข้ามความสำคัญของการไม่จัดองค์ประกอบฟาร์มให้ครบถ้วนอาจทำให้เกิดปัญหาเหมือนการศึกษาของ Amal et al.(2000) เรื่องการเกิดโรคอุบัติใหม่จากการที่คนและสุกรมาอาศัยร่วมอย่างใกล้ชิด โดยมีการสูดดม การติดเชือนิปาห์ ไวรัสในคน (Human Nipah virus infection) ในประเทศมาเลเซียว่าบุคคลที่ทำงานใกล้ชิดหรือสัมผัสโดยตรงกับสุกร เช่น คนงานเลี้ยงสุกร มีความเสี่ยงสูงที่จะติดเชืจากสุกรได้มากกว่าบุคคลกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามหลังจากเกษตรกรได้ทราบประโยชน์จากการเข้าร่วมฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ต่างมีความเห็นเปลี่ยนไป โดยส่วนใหญ่มีแนวทางในการพัฒนาฟาร์มให้ครบถ้วนตามองค์ประกอบฟาร์ม

ตารางที่ 2 การจัดการด้านองค์ประกอบของฟาร์ม และโรงเรือน

การจัดการด้านองค์ประกอบฟาร์ม	จำนวน (n)	ร้อยละ
พื้นที่ทำลายซากสัตว์ เป็นสัดส่วน	(n=415)	
มี	60	14.46
ไม่มี	355	85.54
รั้วรอบบริเวณพื้นที่เลี้ยงสัตว์	(n=444)	
มี	91	20.50
ไม่มี	353	79.50
โรงเก็บหรือพื้นที่เก็บอาหารสัตว์เป็นสัดส่วน	(n=434)	
มี และมีดชิด	147	33.87
มี แต่ไม่มีดชิด	107	24.65
ไม่มี	180	41.48
การพักอาศัยของแรงงาน	(n=331)	
มีบ้านพักแยกเป็นสัดส่วน	286	86.4
ไม่มี บ้านพัก และอาศัยในโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	45	13.60

2. ด้านการจัดการภายในโรงเรือน

ในด้านการจัดการภายในโรงเรือน พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีการจัดอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อโรค สำหรับจุ่มเท้าบุคคลก่อนเข้าและออกโรงเรือนร้อยละ 87.12 (372/427) การเลี้ยงสุกรมีการแยกส่วนการผลิตอย่างชัดเจนใกล้เคียงกับการเลี้ยงสุกรที่ไม่มีการแยกส่วนการผลิต คือร้อยละ 51.79 (231/446) และร้อยละ 48.21 (215/446) ตามลำดับ และยังมีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่มีการทำความสะอาดโรงเรือน ไม่พักโรงเรือนระหว่างรอบการผลิต ร้อยละ 31.84 (ตารางที่ 3)

เกษตรกรผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม แสดงความคิดเห็นว่าการที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของการจัดการภายในโรงเรือนมีเหตุผลใกล้เคียงกับการไม่จัดให้มีองค์ประกอบฟาร์ม (ตารางที่ 2) ได้แก่ ไม่ได้ยึดอาชีพเลี้ยงสุกรเป็นอาชีพหลัก ขาดประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกร ความไม่คุ้มค่าในการลงทุน เหตุผลที่กลุ่มเกษตรกรพิจารณาเพิ่มเติม ได้แก่ ความไม่เอาใจใส่ในการดูแลสุกร ซึ่งผลการศึกษาในเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามแตกต่างจากความเห็นของเกษตรกรผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คือเกษตรกรผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มให้ความสำคัญในการจัดการภายในโรงเรือนในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีอ่างน้ำยา

ฆ่าเชื้อสำหรับจุ่มเท้า การแยกส่วนการผลิตที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความสะอาดโรงเรือนให้สะอาด และการพักโรงเรือน กลุ่มเกษตรกรมีความเห็นว่าการปฏิบัติเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ยากเกินไป แต่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติ น่าจะเป็นเพราะขาดความเอาใจใส่ในการเลี้ยงสุกร และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเกษตรกรรายใหม่

การจัดการภายในโรงเรือน โดยจัดให้มีการจุ่มเท้าก่อนเข้า – ออก โรงเรือน การจัดการส่วนการผลิตในฟาร์ม และการทำความสะอาดโรงเรือน ล้วนเป็นมาตรการในการลดจำนวนเชื้อก่อนเข้าสู่ตัวสุกร เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity) ในเบื้องต้น เกษตรกรที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มยินดีปฏิบัติตามสอดคล้องกับการศึกษาของ เรือนขวัญ (2552) ที่ศึกษาการใช้มาตรฐานฟาร์มในเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดเชียงใหม่พบว่าเกษตรกรสามารถใช้มาตรฐานฟาร์มด้านการจัดการภายในโรงเรือนได้ในระดับสูงมาก ดังนั้นการพัฒนาให้เกษตรกรหันมาปฏิบัติตามหลักเกณฑ์มาตรฐานฟาร์มด้านการจัดการภายในโรงเรือนจึงควรมานำพัฒนาเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นข้อปฏิบัติที่ผู้เลี้ยงสุกรโดยทั่วไปสามารถปฏิบัติได้โดยง่ายไม่ยุ่งยาก

ตารางที่ 3 การจัดการภายในโรงเรือน

การจัดการภายในโรงเรือน	จำนวน (n)	ร้อยละ
อ่างน้ำยาฆ่าเชื้อโรคสำหรับจุ่มเท้า	(n=427)	
มี	55	12.88
ไม่มี	372	87.12
การจัดการส่วนการผลิตในฟาร์ม	(n=446)	
มีแยกแต่ละส่วนการผลิตออกจากกัน	231	51.79
ไม่มีการแยกส่วนการผลิต	215	48.21
การทำความสะอาดโรงเรือน การพักโรงเรือน	(n=446)	
มี	304	68.16
ไม่มี	142	31.84

3. การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค

ผลการศึกษาด้านการป้องกันโรคในฟาร์มพบว่า ไม่มีการจัดทำบันทึกบุคคลเข้า-ออกฟาร์มมากที่สุดถึงร้อยละ 94.82 (403/425) ไม่มีการทำลายเชื้อโรคจากยานพาหนะก่อนเข้าฟาร์มมาถึงร้อยละ 70.40 (302/429) ไม่มีการดูแลรักษาสุกรที่มีอาการป่วย ไม่มีการแยกกักสัตว์ป่วยและ ไม่มีการทำวัคซีนในสุกรที่ตนเลี้ยง ร้อยละ 56.73 (253/446), 37.10 (161/434) และ 22.20 (99/446) ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

เกษตรกรผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามคือไม่มีการจดบันทึกการเข้า - ออก ฟาร์ม รวมถึงไม่มีการกำจัดเชื้อโรคในยานพาหนะก่อนเข้า - ออก ฟาร์มได้ โดยให้เหตุผลว่าฟาร์มสุกรจะถูกจำกัดการเข้าออกจากบุคคลภายนอกอยู่แล้วจึงไม่มีความจำเป็นต้องจัดทำบันทึกดังกล่าว และการเข้า - ออก ฟาร์มส่วนใหญ่เป็นธุระของเจ้าของฟาร์ม มีเพียงไม่กี่กรณีเท่านั้นที่จะอนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาได้ จึงไม่มีประโยชน์ในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เรือนขวัญ (2552) ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในจังหวัดเชียงใหม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดการด้านการป้องกันโรคได้น้อยมาก เหตุผลของเกษตรกรผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจะเห็นได้ว่าล้วนแต่เป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นความเข้าใจผิดว่าการจัดการเหล่านั้นไม่มีความจำเป็น เมื่อพิจารณาผลการศึกษาของ สุวิชัย และคณะ (2550) ถือว่าการบันทึกเหตุการณ์ของบุคคลเข้า - ออกฟาร์มมีประโยชน์ทางระบาดวิทยา โดยเฉพาะการสอบสวนการเกิดโรค หากมีการระบาดของโรคเกิดขึ้นจะสามารถสอบสวนหาต้นตอและเส้นทาง

การระบาดของโรคได้ และการศึกษาของ สุวิชัย และคณะ (2549) ที่พบว่าปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคปากและเท้าเปื่อยในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และน่าน คือจำนวนรถจากภายนอกฟาร์มที่เข้ามาในฟาร์ม ดังนั้นหากลดการเข้า - ออกฟาร์มของยานพาหนะ และบุคคลภายนอกจะสามารถลดการกระจายโรคเข้ามาสู่ฟาร์มได้ และการศึกษาของ Cleland et al. (1996) พบว่ามาตรการการทำลายเชื้อของบุคคลเข้า - ออกฟาร์ม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity) เป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้โอกาสเกิดโรคในฟาร์มมีน้อยลง การศึกษาทั้งหมดข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการจัดการป้องกันโรคตามหลักเกณฑ์มาตรฐานฟาร์มว่าสามารถป้องกันการระบาดของโรคเข้ามาในฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรให้ความรู้ที่ถูกต้องกับเกษตรกรถึงประโยชน์ของการจัดทำบันทึก การเข้มงวดเรื่องบุคคลเข้า - ออก ให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักปฏิบัติด้านการป้องกันโรคที่ทำได้โดยง่าย และมีประสิทธิภาพ ส่วนการจัดการด้านการป้องกันโรคอื่น ๆ เช่น การดูแลรักษาสัตว์ป่วย การแยกกักสัตว์ป่วย ที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าอาจเป็นด้วยความรู้ไม่ถึงการณ์ ความด้อยประสบการณ์ของผู้เลี้ยงสุกรรายใหม่ โดยเฉพาะเกษตรกรหลายรายไม่เคยทำวัคซีนให้กับสุกรที่ตนเลี้ยง การทำวัคซีนป้องกันโรคจะทำให้ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเข้ามาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาของ จิตโสภณ (2555) ในจังหวัดพิษณุโลกที่เกษตรกรทั้งหมดในการศึกษาให้ความสำคัญในการทำวัคซีนป้องกันโรค หากเกษตรกรในจังหวัดเชียงรายนหันมาให้ความสนใจในการทำวัคซีนสัตว์มากขึ้น ก็จะทำให้การป้องกันโรคในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 4 การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค

การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค	จำนวน (n)	ร้อยละ
การกำกับการที่บุคคลก่อนเข้า-ออกฟาร์ม	(n=425)	
มี	22	5.18
ไม่มี	403	94.82
การทำลายเชื้อโรคจากยานพาหนะก่อนเข้า-ออกฟาร์ม	(n=429)	
มี เครื่องพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ	86	20.05
มี บ่อน้ำยาฆ่าเชื้อ	37	8.62
มี เครื่องพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ และบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อ	4	0.93
ไม่มี	302	70.40
การดูแลรักษาสัตว์ป่วย	(n=446)	
มี	193	43.27
ไม่มี	253	56.73
การแยกกักสัตว์ป่วย	(n=434)	
มี	273	62.90
ไม่มี	161	37.10
การทำวัคซีนสุกรที่เลี้ยง	(n=446)	
มี	347	77.80
ไม่มี	99	22.20

4. การจัดการอื่น ๆ ที่น่าสนใจนอกเหนือจากที่ระบุในหลักเกณฑ์การตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม

นอกจากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังพบว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจ เช่น ไม่มีสถานที่สำหรับจำหน่ายสุกรที่เป็นสัดส่วน พ่อค้าสามารถเข้าไปซื้อ – ขาย สุกรในฟาร์มมากถึงร้อยละ 90.47 (389/430) ไม่มีรั้วชั้นในกั้นแยกระหว่างที่พักอาศัยของคนกับสัตว์ ร้อยละ 89.44 (398/445) ฟาร์มส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.36 (322/433) ไม่มีการกักสัตว์ใหม่ก่อนนำเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม การจัดการด้านการผสมพันธุ์สุกรที่มีการใช้พ่อพันธุ์ผสมหรือใช้พ่อพันธุ์ร่วมกับฟาร์มอื่น และการจัดการด้านการเลี้ยงสุกรขุนที่อายุแตกต่างกันหรือไม่ใช้ระบบเข้าหมดออกหมดมากถึงร้อยละ 68.91 (246/357) และ 65.31 (273/418) ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

จากการสนทนากลุ่มของเกษตรกร พบว่ามีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับประชากรที่ศึกษา

โดยเฉพาะในด้านการผสมพันธุ์สุกร เห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นรายย่อยมีสุกรสาวจำนวนไม่มากพอไม่คุ้มกับการซื้อพ่อพันธุ์เป็นของตนเอง แต่หากใช้การผสมเทียมเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์และความชำนาญในการผสมเทียม ทำให้ได้ลูกสุกรน้อย ดังนั้นการใช้พ่อพันธุ์ผสมจึงเป็นทางเลือกที่เกษตรกรคิดว่าคุ้มค่ามากที่สุด ส่วนการไม่จัดให้มีสถานที่จำหน่ายสุกรไม่มีรั้วชั้นในกั้นแยกระหว่างที่พักอาศัยของคนกับสัตว์ ไม่มีสถานที่กักสัตว์ก่อนนำเข้าฟาร์ม และการเลี้ยงสุกรขุนที่อายุแตกต่างกัน เนื่องมาจากความไม่พร้อมด้านสถานที่และความไม่คุ้มทุนในการจัดให้มีรายการข้างต้น หากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามการจัดการในตารางที่ 5 อาจนำมาซึ่งปัญหาเกี่ยวกับโรค PRRS ได้จากการศึกษาของ ศุภธิดา และคณะ (2554) ได้สรุปปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรค PRRS ในจังหวัดมหาสารคาม

ตารางที่ 5 ข้อมูลการจัดการอื่น ๆ ที่น่าสนใจนอกเหนือจากที่ระบุในหลักเกณฑ์มาตรฐานฟาร์ม

การจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรค	จำนวน (n)	ร้อยละ
สถานที่สำหรับจำหน่ายสุกร	(n=430)	
มี	41	9.53
ไม่มี	389	90.47
รั้วชั้นในกันแยกระหว่างบ้านพักกับโรงเรือน	(n=445)	
มี	47	10.56
ไม่มี	398	89.44
สถานที่กักสัตว์ก่อนนำเข้าฟาร์ม	(n=433)	
มี	111	25.64
ไม่มี	322	74.36
การจัดการด้านการผสมพันธุ์	(n=357)	
ผสมพันธุ์โดยไม่ใช้พ่อพันธุ์หรือน้ำเชื้อจากฟาร์มอื่น	111	31.09
ผสมพันธุ์โดยใช้พ่อพันธุ์หรือน้ำเชื้อจากฟาร์มอื่น	246	68.91
เลี้ยงสุกรขุนที่อายุแตกต่างกัน	(n=418)	
มี	145	34.69
ไม่มี	273	65.31

ว่าเกิดจากการใช้พ่อพันธุ์ร่วมกัน ในขณะที่สำนักควบคุมและป้องกันโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ (2553) ได้ประกาศมาตรการป้องกันควบคุมโรค โดยเน้นให้คำแนะนำในการป้องกันโรคแก่เกษตรกรว่าควร มีการกักสัตว์ใหม่ก่อนนำเข้าฝูง ควรควบคุมการเข้าออกฟาร์มของบุคคลต่าง ๆ เช่น รถจับสุกร ควรมีสถานที่จำหน่ายสุกรที่เป็นสัดส่วน และควรจัดการเลี้ยงสุกรขุนแบบเข้าหอดอกหมัด ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทั้งหมดตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของโรค PRRS ในพื้นที่เป็นอย่างดี แต่ก็ไม่สามารถปรับปรุงการจัดการในเรื่องการผสมพันธุ์สุกรได้ เนื่องจากสาเหตุที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เช่น ให้บริการดูแลสุขภาพพ่อพันธุ์อยู่อย่างสม่ำเสมอ กำหนดขอบเขตการเข้าผสมพันธุ์ของพ่อสุกร หรือ จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการผสมเทียมให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เป็นต้น การจัดให้มีรายการต่างๆ ตามตารางที่ 5 เกษตรกร

จะสามารถดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาได้ในอนาคต และเมื่อทราบถึงประโยชน์จากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ก็มีความยินดีในการปฏิบัติตามที่แนะนำ

จากข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดทำมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกรในเกษตรกรรายย่อย ซึ่งส่วนใหญ่เคยได้รับทราบประโยชน์ของการทำมาตรฐานฟาร์มจากการอบรมหลักสูตร “ผู้ประกอบการมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร” เกษตรกรเห็นว่าควรมีการพัฒนาฟาร์มเข้าสู่ระบบมาตรฐานเนื่องจากสภาพปัจจุบัน ตลาดสุกรในประเทศถูกกำหนดกลไกทางด้านราคาจากภาคเอกชน รายใหญ่เพียงไม่กี่ราย หากเกษตรกรยังไม่พัฒนาฟาร์มให้มีคุณภาพภายใต้มาตรฐานเดียวกันคงยากที่จะยืนหยัดอยู่ได้ในระบบการผลิตสุกร และเกษตรกรมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐมากกว่าภาคเอกชน

ในปัจจุบันที่เกษตรกรยังคงไม่ได้รับการรับรอง

ฟาร์มมาตรฐาน ไม่มีการยื่นขอมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ เพราะไม่ทราบขั้นตอนกระบวนการ จะต้องปรับปรุงฟาร์มมากเพียงไหน และจะต้องเริ่มดำเนินการอย่างไร เกษตรกรต้องการบุคลากรจากภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ให้คำปรึกษาประสานงาน ตลอดจนแนะนำในวิทยากร และนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นไปได้อย่างดี แต่ขาดเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาประสานงานอย่างใกล้ชิด การส่งเสริมงานด้านมาตรฐานฟาร์มจึงขาดความต่อเนื่อง ความเห็นเกี่ยวกับความต้องการบุคลากรภาครัฐเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการจัดการสหภาพกลุ่มของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งมีความเห็นเกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานด้านมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ว่าเป็นโครงการที่ดี และควรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ที่ผ่านมาภาครัฐไม่สามารถลงไปดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอทำให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่รัฐขาดการปฏิสัมพันธ์ในการพัฒนาระบบการผลิตให้เข้าสู่มาตรฐาน

เกษตรกรมีความยินดีที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้คำแนะนำในการพัฒนาฟาร์ม มีความรู้สึกอุ่นใจที่เจ้าหน้าที่ยังอยู่เคียงข้าง หากในอนาคตเจ้าหน้าที่จากภาครัฐไม่เข้ามาให้ความช่วยเหลือแล้วคงยากที่เกษตรกรยังคงอยู่ในระบบการผลิตสุกรของประเทศไทยต่อไปได้ กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลักที่เกษตรกรต้องการรับความช่วยเหลือ โดยความต้องการหลักคือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อเป็นผู้ประสานงานระหว่างภาครัฐและเกษตรกร เผยแพร่องค์ความรู้ รวมถึงเป็นผู้เชื่อมโยงนโยบายจากภาครัฐที่จะส่งผ่านมายังเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ความต้องการรองลงมา ได้แก่ การจัดแหล่งเงินทุนในการนำมาพัฒนาปรับปรุงฟาร์มให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน

เกษตรกรผู้เข้าร่วมการสหภาพกลุ่มยังได้แสดงความคิดเห็นสำหรับอนาคตของผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยว่าจะไม่สามารถหนีภัยต่อสื่อกับภาคเอกชนรายใหญ่ได้เลย ทั้งด้านราคาผลผลิต วัตถุดิบราคาสูง ต้นทุนการผลิตทุก ๆ ด้าน ที่ถูกกำหนดราคาโดยภาคเอกชนรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย แต่หากภาครัฐยังคงเคียงข้างช่วยแก้ไข

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เช่น เพิ่มบุคลากรให้ปฏิบัติงานในพื้นที่ พัฒนาในด้านองค์ความรู้วิทยากรใหม่ ๆ และสนับสนุนแหล่งเงินทุน จะช่วยให้เกษตรกรสามารถผ่านวิกฤตต่างๆ ไปได้และสามารถพัฒนาฟาร์มสุกรจนอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกันกับภาคเอกชนรายใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา โดยปัญหาอุปสรรคหลักนั้นตรงกันกับความเห็นของกลุ่มเกษตรกรว่าเกิดจากการขาดแคลนบุคลากรทำให้การประสานงานในด้านมาตรฐานฯ ขาดความต่อเนื่อง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐกับเกษตรกรมีน้อย การนำนโยบาย การพัฒนาต่าง ๆ จึงเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า เพียงแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรจะทำให้ปัญหาด้านอื่น ๆ ได้รับการแก้ไขไปด้วย เช่น ปัญหาการเข้าถึงวิทยากรความรู้ ปัญหาการเข้าถึงบริการจากภาครัฐ เป็นต้น ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ก็ยังเสนอแนะให้ผู้ปฏิบัติงานระดับกรม ควรเข้ามารับทราบปัญหาของเกษตรกร และปัญหาของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ความยากลำบากของการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อนำไปปรับแผนการพัฒนางานให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับปัญหาที่พบในพื้นที่ นอกจากการพัฒนาจากภาครัฐจะทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์สูงสุดแล้ว เกษตรกรเองก็ควรหันมาพัฒนาตนเอง กลุ่ม หรือองค์กรของตนให้มีความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่เข้าร่วมสหภาพกลุ่มยังมีความเห็นว่า การพึ่งพาตนเองของเกษตรกร จะเป็นการแก้ปัญหา ด้านการพัฒนาการผลิตสุกรได้อย่างยั่งยืนที่สุด เช่น การมีกลุ่มองค์กรเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถบริหารจัดการงานในกลุ่มฯ มีการจัดจ้างบุคลากรในส่วนที่ขาดแคลน จัดการบริหารงานทั้งระบบการผลิต ไปจนถึงบริหารการตลาด เมื่อกลุ่มฯ เข้มแข็งก็สามารถลดการพึ่งพาจากหน่วยงานอื่น ๆ ได้ ถือเป็นการพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่ระบบการผลิตที่มีการแข่งขันเข้มข้น และสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

สรุปและเสนอแนะ

การจัดการฟาร์มในด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยของจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่สำคัญทั้งส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์จากมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร และส่วนที่ไม่ได้ระบุในหลักเกณฑ์มาตรฐานฟาร์ม ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าเกษตรกรรายย่อยของจังหวัดเชียงใหม่กำลังประกอบอาชีพการเลี้ยงสุกร โดยมองข้ามหลักปฏิบัติที่มีประโยชน์ในการป้องกันโรค มีโอกาสที่จะสูญเสียจากการเกิดโรคระบาด ไม่ว่าจะเป็น โรคปากและเท้าเปื่อยในสุกร โรค PRRS ตลอดจนโรคที่อาจติดต่อมาสู่คน และโรคอุบัติใหม่ การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร จะทำให้เกิดระบบความปลอดภัยทางชีวภาพในฟาร์ม สามารถป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาครัฐไม่ว่าจะเป็นกรมปศุสัตว์ หรือสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติต่างมีนโยบายผลักดันให้การเลี้ยงสัตว์เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หรือมีหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เพื่อลดความสูญเสียของเกษตรกร จากการประสบกับปัญหาโรคระบาด และพัฒนาสินค้าด้านปศุสัตว์ให้ได้รับมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ แต่ด้วยความสามารถในการเข้าถึงบริการของภาครัฐที่แตกต่างกันของเกษตรกร ต้นทุนการผลิตที่แตกต่างกัน ความตระหนักและจิตสำนึกที่แตกต่างกัน ดังปรากฏในผลการศึกษาและความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ทำให้การเกษตรกรยังคงไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง และมองว่าระบบมาตรฐานฟาร์มเป็นเรื่องไกลตัว เป็นกิจการที่ต้องลงทุนสูง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับเกษตรกรรายย่อยมากขึ้น ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจใหม่ พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด หรือในด้านการพัฒนาฟาร์มเจ้าหน้าที่ควรให้คำแนะนำแก่เกษตรกร โดยให้มีการปรับปรุงฟาร์มในจุดที่เล็กน้อยและสามารถปฏิบัติได้ง่ายก่อนแล้วจึงพัฒนาไปสู่จุดที่ปฏิบัติได้ยากจนสามารถปรับเป็นฟาร์มมาตรฐานได้ในที่สุด ทั้งนี้ภาครัฐควรให้การสนับสนุนสิ่งที่เกษตรกรต้องการ อันดับแรกได้แก่ความต้องการบุคลากรจากภาครัฐในการเข้ามาปฏิบัติงาน ประสานงาน และ

ดำเนินนโยบายจากภาครัฐให้มีความต่อเนื่อง และพัฒนาองค์ความรู้ถ่ายทอดวิทยาการใหม่ ๆ ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

การศึกษาในครั้งนี้ เกษตรกรได้ตอบคำถามอย่างชัดเจนแล้วว่า ปัญหาของการพัฒนาฟาร์มให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน หรือแม้แต่การพัฒนาฟาร์มให้ปลอดภัยในพื้นที่สิ่งที่เกษตรกรต้องการมากที่สุด คือ บุคลากรจากภาครัฐที่สามารถเข้ามาประสานงานในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งกรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานแรกที่เกษตรกรคาดหวังในการได้รับความช่วยเหลือ ประกอบกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งมองว่ายังขาดบุคลากรของกรมปศุสัตว์ที่ต้องเข้ามาดำเนินนโยบายจากภาครัฐ เพื่อให้เกษตรกรได้รับประโยชน์มากที่สุด ดังนั้นหากภาครัฐสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ก็จะทำให้การพัฒนากระบวนการเลี้ยงสุกรเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เกษตรกรจะสามารถเข้าถึงบริการจากภาครัฐได้ ทั้งในด้านวิชาการ และการบริการด้านสัตวแพทย์ เกษตรกรรายย่อยสามารถอยู่รอดได้ในภาวะที่ถูกผูกขาดกับเอกชน รายใหญ่เพียงไม่กี่รายภายใต้มาตรฐานเดียวกัน โดยมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐคอยอยู่เคียงข้าง คอยให้คำปรึกษาแนะนำ และเป็นตัวกลางเชื่อมโยงนโยบายจากรัฐสู่ประชาชน ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรเองก็ควรหันมามองจุดด้อยของตนเองด้วยว่าควรพัฒนาด้านอย่างไรให้อยู่รอดในอนาคตได้โดยพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุด เพราะการพัฒนาตนเองให้มีความแข็งแกร่ง มีตนเป็นที่พึ่งแห่งตน น่าจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างยั่งยืนที่สุด ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมด้านปัจจัยที่มีผลกับความสามารถของเกษตรกรในการปฏิบัติตามหลักมาตรฐานฟาร์ม เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและทัศนคติของเกษตรกร และควรมีการศึกษาการเกิดโรคระบาดที่พบในพื้นที่ ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรคระบาด เพื่อแสดงผลที่ชัดเจนถึงความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการควบคุมป้องกันโรค หรือการศึกษาประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของฟาร์มมาตรฐานว่าช่วยลดปัญหาความสูญเสียจากโรคระบาด

และสามารถผลิตสินค้าปศุสัตว์ที่มีคุณภาพได้ และควรมีการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากฟาร์มสุกรเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ ที่มีการกำหนดในประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมควบคุมมลพิษ, 2555) ทั้งด้านสถานะภาพสิ่งแวดล้อมและ พหุติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรเพิ่มขึ้นด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย หัวหน้ากลุ่มพัฒนาคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ หัวหน้ากลุ่มพัฒนาสุขภาพสัตว์ ปศุสัตว์อำเภอทุกอำเภอ และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงรายทุกท่าน ที่สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ และเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบข้อมูลแบบสอบถามในการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบคุณ น.สพ.ดร.สมพร พรวิเศษศิริกุล และคณะอนุกรรมการพิจารณาผลงานฯ ทุกท่านที่ให้คำแนะนำ ในด้านวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

Pollution Control Department, Ministry of Natural Resources and Environment. (2012). Given to pigs as a source of pollution must be controlled to discharge wastewater into the public water supply or to the environment. Retrieved from: http://infofile.pcd.go.th/law/7_12_water.pdf?CFID=9275535&CFTOKEN=99384453 (In Thai)

Department of Livestock Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives (1999). Standard pig farm in Thailand B.E. 2542. Retrieved from: http://www.dld.go.th/certify/th/images/stories/BLSC/standard%20farm/law/s_f_1/9Pig.Pdf (In Thai)

Department of Livestock Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives (2008). Rating criteria for the assessment of standard pig farm. Retrieved from: http://www.dld.go.th/certify/th/images/stories/BLSC/standard%20farm/law/s_f_3/3_2/5.PDF (In Thai)

Department of Livestock Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives (1999). Porcine respiratory and reproductive syndrome (PRRS) is an epidemic disease of swine. Retrieved from: <http://www.dld.go.th/dcontrol/th/index.php/aqs/437---prrs-.html> (In Thai)

Department of Livestock Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives (2013). Statistical data. Retrieved from: http://www.dld.go.th/pvlo_cri/sftat_data2.html (In Thai)

Jitsopin Bunprasert, Jinda Khlibtong, Paranee Tangwiwat. (2012). Hog Raising by Farmers Participating in the Hog Fattening Employment Project under Betragro Ago Industry Co., Ltd. at Phitsanulok Office. Page 270-279. In The 2ndSTOU Graduate Research Conference. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)

Ruankwan Chantiamboon. Applicational of standard farm regulation by small swine farmers in San Kamphaeng district, Chiang Mai province. Independent study of Master of Science (Agriculture) Agricultural Extension, Chiang Mai University. (In Thai)

Supatida Pisage, Prakrit Srisi, Komwut Thammasa, Dutsadee Singpan, PrasertCheevajorn, KachainWong sathapornchai and ChuleepornJirapongsa. (2011). Investigation of Pig Mortality in Mahasarakham Province, Thailand, October 2010. Epidemiological Surveillance Report. Vol. 18: 4-7. Retrieved from: <http://dcontrol.dld.go.th/th/images/stories/document/booklet/feb54.pdf> (In Thai)

Thai Swine Veterinary Association (2013). Criteria of standard farm. Retrieved from: <http://tsva.or.th/standard-of-farm-criteria>.(In Thai)

Suvichai Rojanasthien, Pawin Padungtod, Sompreeya kongkaew, Terdsak Yano, Panuwat Yamsakul. (2007). Risk factors of foot-and-mouth disease on pig farms in Chiang Mai-Lumphun and Nan. Page

- 478-485. In Proceedings of 44th Kasetsart University Annual Conference: Animals and Veterinary Medicine. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)
- Suvichai Rojanasthien, Pawin Padungtod, Suwit Chotinun, Terdsak Yano. (2008). Sanitation management practices in the small scale poultry slaughter house in Northern Thailand, page 479-487. in Proceedings of 45th Kasetsart University Annual Conference: Animals and Veterinary Medicine. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)
- Amal, N.M., Lye, M.S., Ksiazek, T.G., Kitsutani, P.D., Hanjeet, K.S., Kamaluddin, M.A., ... Taha, M.A. (2000). Risk factor for Nipah virus transmission, Port Dickson, Negeri Sembilan, Malaysia: result from a hospital-based case control study. *The Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*, 31(2), 301-306.
- Canadian swine health board. (2010). National farm level international standard. Retrieved from: http://www.swinehealth.ca/CSHB_Biosecurity_Standardl.pdf
- Cleland, P. C., Baldock, F. C., Chamnanpood, P., and Gleeson, L. J. (1996). Village level risk factors for foot-and-mouth disease in Northern Thailand. *Preventive Veterinary Medicine*, 26(3-4), 253-261.
- FAO. (2011). Porcine reproductive and respiratory syndrome (PRRS) virulence jumps and persistent circulation in Southeast Asia. Retrieved from: <http://www.fao.org/docrep/013/al849e/al849e00.pdf>.
- Sterle, J., Dement, I.A. and Faries, C.F. (2011). Biosecurity for swine producers. Retrieved from: <http://texaseden.org/disa ter-resources/wp-content/uploads/2011/05/Biosecurity-for-Swine-Producers.pdf>.
- Tian, K., Yu, X., Zhao, T., Feng, Y., Cao, Z., Wang, C., ... Gao, F.G. (2007). Emergence of fatal PRRSV variants: unparalleled outbreaks of atypical PRRS in China and molecular dissection of the unique hallmark. Retrieved from: <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0000526>